

INNEHÅLL

Förord	9
Prolog	14

DEL I

Kapitel 1: Ett reglemente utfärdat av al-Qaida i islamiska Maghreb	21
Kapitel 2: Om du matar björnarna	37
Kapitel 3: Handeln med migranter	50
Kapitel 4: Piratverksamhetens ekonomi	68
Kapitel 5: Utlandssomaliernas förbindelser med gulfstaterna	86
Kapitel 6: Rökriddarna kring Syriens inbördeskrig	99

DEL 2

Kapitel 7: Förhandlaren	117
Kapitel 8: Lösensumman	124
Kapitel 9: Den gyllene timmen – kidnappningens anatomi	137
Kapitel 10: Bytet – på spaning efter en ny identitet	153
Kapitel 11: Myten om västerländsk gisslan	170

DEL 3

Kapitel 12: Slutet på sanningen	191
Kapitel 13: Schackspelet om gisslans liv	210
Kapitel 14: En kärlekshistoria	221
Kapitel 15: Den politiska bumerangen	233
Epilog: Brexit	248
Tack	252
Ordlista	255
Noter	266
Register	290

FÖRORD

Det är nu mer än ett decennium sedan jag började forska kring människohandel, eller trafficking med ett annat ord. Inte långt efter 11 september-attackerna började jag intervjua människor som verkade för att få ett slut på terrorism och penningtvätt. Alla var överens om att det var på grund av den amerikanska regeringens Patriot Act (mer om den nedan) som den colombianska kartellen inledde sitt samarbete med italiensk organiserad brottslighet för att tvätta vinsterna från droghandeln i Europa och Asien, och för att hitta nya rutter för sina kokainleveranser till Europa. Venezuela, Sahel och Västafrikas illa beryktade guld kust – varifrån slavlasterna till Amerika en gång avseglade – blev omlastningsstationer.

Det dröjde inte länge förrän afrikanska smugglare upptäckte de nya möjligheterna och började frakta kokainet landvägen över kontinenten. Gao i Mali blev navet i smugglingsverksamheten. Från Gao fraktades kokainet genom Sahara till Marocko, Algeriet och Libyen. Därifrån skeppades drogerna till Europa i små båtar som gick i skytteltrafik.

Det var 2003 som före detta medlemmar ur den algeriska Väpnade islamiska gruppen (GIA) kidnappade trettiofyra européer i Mali och södra Algeriet. GIA hade tidigare varit inblandade i smuggling till olika regioner i Sahara, men nu hade de utvidgat sin verksamhet. Européerna transporterades längs Saharas gamla smuggelvägar till läger i norra Mali. De olika regeringarna betalade stora lösensummor för att få tillbaka sina medborgare, tillräckligt för att finansiera en ny väpnad grupp: al-Qaida i islamiska Maghreb (AQIM).

Bland dem jag har träffat och pratat med sedan 11 september-attackerna finns många gisslanförhandlare. Som mellanhänder i spelet mellan parterna har de unik insyn i affärsverksamheten. De trettiofyra européerna visade sig bli en extremt lönsam affär för GIA – det förstod jag av samtalen med förhandlarna – och nu var det bara för olika kriminella och väpnade organisationer att gå in och ta för sig. Jaktsåsongen på västerländsk gisslan hade inletts.

Under första halvan av 2010-talet, inte mer än fem år efter 11 september, hade kokainhandeln snabbt ökat destabiliseringen i Sahel. Flera svaga stater omvandlades till upplösta stater. Många av medborgarna i dessa stater tvingades söka sig till Europa som ekonomiska migranter. Då var al-Qaida i islamiska Maghreb snabba med att investera delar av vinsten från kidnappningen av västerlänningar i handel med migranter.

De förhandlare som jag har talat med anser att regeringarnas underlåtenhet att offentligt fördöma kidnappningarna i Sahel har förhindrat varje effektivt ingripande i regionen. Därför har det också varit lätt för kidnapparna att utvidga verksamheten till människohandel.

Som skildrare av den ekonomiska globaliseringens mörka sidor har jag förstått att regeringarnas hemlighetsmakeri beror på att de försöker dölja en misslyckad globalisering. Ökningen i antal upplösta stater och regioner där lag och ordning upphörde att gälla efter Berlinmurens fall har gett kidnappning och människohandel möjligheter att frodas på ett sätt som saknar motstycke i historien. Och de stora ländernas sekretesspolitik har lett till att den här eldsvådan har kunnat härja okontrollerat. Som om alla brandmän hade bestämt sig för att gå i strejk mitt under en skogsbrand.

Värdefullt byte har funnits i överflöd, det är förhandlare och före detta gisslan överens om. Under de senaste tjugofem åren har en

falsk känsla av säkerhet i en globaliserad värld uppmuntrat unga oerfarna människor – jag kallar dem västerlänningar här, trots att de lika gärna kan komma från Tokyo eller Santiago som från New York eller Köpenhamn – att ge sig iväg till varje hörn av jordklotet. De har rest för att utforska och rapportera, eller för att bistå befolkningar som är fångade i krigszoner och plågade av politisk anarki. Dessa resande reportrar och humanitära hjälparbetare hör till kidnapparnas främsta måltavlor.

Efter 11 september har antalet kidnappningar ökat kraftigt – och det har även lösensummornas storlek. Under 2004 räckte det med två miljoner dollar för att befria en gisslan i Irak. I dag kan det kosta mer än tio miljoner. En medlem av den italienska krisenheten sa syrligt att befrielsen av Greta Ramelli och Vanessa Marzullo – två unga italienskor kidnappade i Syrien 2014 och sålda till Nusrafronten – kostade Italien nära en procent av landets BNP, 13 miljoner euro! Antalet privata säkerhetsbolag specialiserade på kidnappningar har ökat och kostnaderna för att anlita dem har skjutit i höjden. För tio år sedan var kostnaden 1 000 dollar. År 2016 ligger den på 3 000 dollar.

Är kidnappningsekonomierna immuna mot marknadens lagar? Tio år av exceptionellt låg inflation parad med ökande konkurrens borde ha hållit priserna nere, både för kidnappare och privata säkerhetsbolag. Istället har priserna gått upp. Anledningen är enkel: förutom att tillgången på västerländska offer är praktiskt taget obegränsad, tävlar regeringar och privata förhandlare med varandra om att befria sina medborgare. På det viset drivs priserna upp inom hela kidnappningsindustrin: det gäller fixare, informanter, chaufförer och alla andra som är inblandade.

I dag vet vi att försöken att exportera västerländsk demokrati till varje hörn av den globala byn har slagit fel. Efter Berlinmurens

fall har världen blivit en mycket farligare plats, inte bara för nord-amerikaner och européer utan också för asiater, afrikaner och latin-amerikaner, vilka i miljontal flyttar hemifrån som migrantarbetare och ekonomiska flyktingar. Nu när invånarna i Mellanöstern tvingas dela detta öde har gisslantagarnas kärnverksamhet i den regionen skiftat, så att fokus numera ligger på människor som försöker fly undan inbördeskrigets härjningar. I dag hanterar människohandlarna en ny sorts mänsklig last: inte västerländsk gisslan utan migranter. Ett slags surrealistiskt beroendeförhållande har uppstått mellan kidnappningen av västerlänningar och smugglingen av migranter.

När migrantkrisen exploderade i Mellanöstern 2015 övergick kidnapparna och smugglarna snabbt och lätt till människohandel. De hade redan en välutvecklad organisationsstruktur tillgänglig, och gott om pengar från handeln med gisslan att investera i den nya verksamheten. Under sommaren 2015 levererade människohandlarna tiotusentals människor i veckan till Europas kuststräckor och kom upp i månatliga vinster på omkring 100 miljoner dollar. Det är en lönsam affärsverksamhet eftersom efterfrågan med råge överstiger tillgången, och kostnaden för att nå den europeiska kusten hela tiden ökar. För tio år sedan kunde någon betala en smugglare 7 000 dollar för transport från Västafrika till Italien. Sommaren 2015 kostade det lika mycket att tillryggalägga den korta sträckan från Syrien till Grekland via Turkiet.

Femton år efter att tvillingtornen rasade står största delen av den muslimska världen i brand. Vinnarna är människohandlarna, en blandning av kriminella grupper och jihadister som kidnappar, köper och säljer människor för ett pris. Vad händer härnäst?

Migrantkrisen kommer att tvinga en hel kontinent att konfrontera hyckleriet hos sina egna politiker som var tysta när de borde ha talat

klartext. Den kommer också att slå hål på myten om att vi rör oss mot ett integrerat och likställt Europa. Men framförallt kommer krisen, på nytt, att blottlägga skörheten i vår respekt för mänskligt liv och vårt försvar för mänsklig värdighet. Dagens människohandlare skiljer sig inte från 1700-talets slavhandlare, 1800-talets kolonisatörer eller 1900-talets nazister: de har alla ansett att det står dem fritt att förfara som de vill med andra människors liv.

Jag kan inte uppge namnet på de förhandlare som har hjälpt mig att förstå kidnappningsindustrin i hela dess komplexitet. Deras anonymitet måste bevaras av säkerhetsskäl. Det är människor som ofta riskerar sina egna liv för att rädda någon annans, folk som har väl utbyggda nätverk av informanter i länder där kidnappning hör till ordningen för dagen. Istället för att hitta på alias åt dem har jag valt att inte uppge deras namn utan istället på ett allmänt sätt sagt något om deras inflytandesfär. För det mesta har jag bara refererat till dem som ”en förhandlare” eller ”förhandlaren”.

PROLOG

Klockan är tre på eftermiddagen och där ute är det redan svart som på natten. En matta av snö täcker marken i utkanterna av Umeå, en universitetsstad i norra Sverige. Gatorna är nästan tomma och vi möter inte många bilar. Trots gatlyktorna och bilarnas strålkastare är det ibland svårt att avgöra var gränsen går mellan gatan och villaträdgårdarna. Kombinationen av mörker och ljus som reflekteras mot snön spelar optiska spratt medan vi kör.

När vi har kommit fram till hotellet och jag öppnar bildörren och stiger ut ur bilen är det som att gå rakt in i ett kylrum. Det är kallt – så kallt att det står en vit rök ur munnen på mig när jag andas. Det är slutet av november 2006 – höst på de flesta andra håll i världen, men här är det redan arktisk vinter.

Vi har kommit till Umeå för att delta i *Iraqi Equation*, ett politiskt konstprojekt arrangerat av en grupp konstnärer och intellektuella som protest mot kriget i Irak. Efter många månader av demonstrationer mot den militära interventionen i mars 2003 blev världen tyst, kanske Bush och Blair var så likgiltiga för den allmänna opinionen att folk helt enkelt gav upp. Tre år senare har vår grupp ännu inte avslutat sin kampanj, det är vår plikt att fortsätta eftersom vi vet vad som pågår i Irak.

Till konstnärerna hör många irakier. De flydde så snart koalitionsstyrkorna landade, eftersom de då blev måltavlor för alla väpnade grupper som opererade i landet. Invasionen släppte lös ett raseri som hade varit undertryckt i decennier. Nu gick kriminella, jihadister och

nybildade shiamiliser till angrepp mot civilbefolkningen. De som lyckades undkomma, de som nu sitter här i samma rum som jag, har flytt från Irak. Men deras hjärtan och tankar finns fortfarande kvar i hemlandet, bundna av osynliga trådar till den blodiga verkligheten i ”det befriade” Irak.

Vi hade fått veta att många irakier skulle vara med under invigningen, men vi väntade oss inte så många som två hundra. De är fler än svenskarna. Män, kvinnor, till och med barn, inbyttade i varma kläder. De trotsar det nordiska klimatet och kommer från när och fjärran. Irakierna strömmar tyst in i utställningshallen, skakar hand med oss, ler och börjar skala av sig lager efter lager med kläder. Snart hör man nästan bara arabiska.

Ur sina väskor drar några av kvinnorna fram stora behållare med mat och ställer ut dem bredvid osten och grönsakspocket som organisatörerna bjuder på. Deras mat ser så färgrik och välsmakande ut. Doften retar våra näsborrar. När projektets konstnärliga ledare, Catherine David, inleder sitt tal känns det som om vi firar något, kanske ett bröllop mellan en svensk och en arab. Det är en magisk och oförglömlig känsla. Just nu tänker vi inte på att detta är ett evenemang som har arrangerats för att protestera mot en militär invasion.

Senare på kvällen medan folk börjar troppa av kommer en ung man fram till mig. Ljus för att vara från Irak, bredaxlad och av medellängd. Han presenterar sig som Rashid, ett vanligt irakiskt namn, men jag inser att det inte är hans riktiga namn. Något i hans ljusbruna ögon skvallrar om att han inte är bekväm med det namnet. Han talar också engelska med en stark fransk brytning som många nordafrikaner gör. Rashid säger att han har läst alla mina böcker och att han tycker att jag har gjort ett bra jobb. Vi börjar prata med

varandra. Han är intresserad av mina kontakter i London med före detta mujahedin. Känner jag den eller den? Han nämner flera algerier som har flytt till London efter militärkuppen och fått asyl.

Rashid är bekymrad. Jag inser att han vill tala med mig om något mörkt i det förflutna, men han vet inte hur han ska börja. Så jag föreslår att vi går tillbaka till hotellet och dricker varm choklad. Och det gör vi.

Han avslöjar aldrig sitt riktiga namn, men jag får veta hans nationalitet och ålder: han kommer från Algeriet och har just fyllt tjugonio.

Hans far var med och grundade Islamiska räddningsfronten (FIS). Strax efter militärkuppen (uppbackad av fransmännen och andra européer), fängslades Rashids far tillsammans med hans bröder. De försvann allihop i den labyrint som det algeriska politiska fängelsesystemet utgör. ”När polisen kom för att gripa min pappa och mina bröder var jag ute och fiskade”, säger Rashid. Han var den yngsta i familjen, bara femton när detta hände, och han var inte intresserad av politik. Han ville bli sjöman och fiskare och resa världen runt. ”Men när de hade gripit min pappa och mina bröder tvingades jag ta itu med politiken.”

Rashids mamma förberedde omgående yngste sonens flykt ut ur landet. Men redan samma kväll som Rashid kom tillbaka från sin fisketur anslöt han sig till en grupp män som hörde till hans fars parti, varav många hade krigat med mujahedin i Afghanistan. De gav sig iväg söderut till Saharas gränstrakter där de omgrupperade sig och började planera för ett återvändande.

Rashid tillbringade de nästkommande åren i södra Algeriet, i Sahara, många tusen kilometer från sitt älskade hav. Han gick aldrig med i GIA, *Väpnade islamska gruppen*, en organisation född ur askan

av Islamiska räddningsfronten, som slogs mot militärregimen i nästan ett årtionde och därmed startade ännu ett blodigt inbördeskrig i Algeriet. Istället blev han smugglare, en av dem som fraktade varor längs smuggelvägarna genom Sahara, fram och tillbaka i oändlighet.

Så kom 11 september-attackerna. "Allting förändrades", säger han. "I många år hade vi levt en monoton tillvaro, smugglat mest cigaretter från Algeriet till Mali och Västafrika. Men plötsligt materialiserades nya möjligheter. Vi började handla med vapen, droger, och sedan var det någon som fick en idé: vi testar med kidnappning." Så efter att ha varit smugglare blev Rashid kidnappare, en syssla som han avskydde.

När Rashid slutar prata tittar jag ut genom fönstret. Det snöar så kraftigt att himlen är vit. Vilken kontrast det måste vara jämfört med Saharas hetta, tänker jag. Vilken förändring för människor som Rashid, födda och uppvuxna i ett varmt klimat. "Varför berättar du det här för mig?" frågar jag till sist. Rashid svarar inte genast. Under några sekunder ser han mig rakt i ögonen medan han söker efter rätt ord. "Någon måste veta", säger han.

Han går till fots från hotellet. Efter sig i snön lämnar han spår som snabbt utplånas av snön. Jag vet att jag aldrig kommer att träffa honom igen. Jag vet inte ens var han bor eller vad han gör. Allt jag vet är att någon gång efter att hans grupp började frakta migranter från Västafrika till Libyen lyckades Rashid ta sig ombord på en båt till Italien genom att låtsas vara flykting från Irak. Det var 2005 och i Europa var de som kom från Irak välkomna. Från Sicilien tog sig Rashid till Sverige där han fick en fristad. När myndigheterna frågade var han kom ifrån svarade han: "Jag är irakier." Med en lön som inte skadade någon lyckades han till sist ta sig bort från det liv som han inte hade valt och som var fyllt av våld. Kan vi förebrå honom?